

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט-פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לאלול לא היה יורד שמה יקדשוהו בית דין, יעויין שם, ואין כאן מקומו להאריך.

[לד]

(טז, כח) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מֵאַנְתָּם לְשָׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:

מדוע לא כתוב "לאמר"

(טז, כח) ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתִי. הדא⁴ הוא דאמרי אנשי, בהדי הוצא לקי כרבא, בבא

ותשעה ערב ראש השנה, ואחד לראש השנה א' תשרי. ואם נשאר להם היה מיד כלה, כיון שלמחר ב' בתשרי ירד מן. אבל אם בית דין לא קדשוהו ביום השלושים של אלול, אז היו עושים שני ימים קודש, יום ל' שלושים של אלול, ויום א' תשרי, והיה העומר מתעכב מלהתקלקל שלושה ימים. ולעולם לא היה יורד ביום שלושים של אלול, כיון שעל הרוב זה היה ראש השנה. זה פשט התוספתא.

ולכאורה, אם עיקר הטעם של לחם משנה, הוא זכר לזה שלקטו שני לחמים בערב שבת, היה לתוספתא לומר, שהנס היה שאם בא בזמנו מסתפקין מהעומר שני ימים, ואם מתעכב ולא בא בזמנו מסתפקים ממנו שלושה ימים, ומדוע אמרו ענין "כלה" העומר, אלא מוכח, דזה עיקר הנס של לחם משנה, וכזה שלא כלה ראו את הנס. הנה מוכח, שזה עיקר הטעם של לחם משנה לפי המבואר לעיל בס"ד.

[לד]

⁴ [לד] על הפסוק (טז, כח) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מֵאַנְתָּם לְשָׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי", יש לדקדק, מדוע אמר למשה "עד אנה מאנתם", שכולל משה רבינו עמהם, היה לה' לומר מדוע מיהנו ישראל, דמשה אינו חלילה בכלל המאוננים. וכבר עמדו בזה חז"ל בבבא קמא (צב, א) וז"ל "אמר ליה רבא רבבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי: בהדי הוצא לקי כרבא כו' מהכא: עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי". ע"כ. ופירש רש"י וז"ל "בהדי הוצא לקי כרבא - קוץ הגדל אצל הכרוב, כשבא לעקרו, פעמים שנעקר הכרוב עמו, ונמצא לוקה בשבילו. כלומר, שכיני רשע לוקין עמו:

שלושה לחמים, כמו שהיה יורד המן לשלושה ימים, שגם ביום טוב לא היה יורד המן (רי"ף פסחים כה, ב מדפי הרי"ף, רמב"ם שבת ל, ט. שו"ע אור"ח תקכט, א). ולפי זה אתי שפיר, דמה שמניחין לחם משנה הוא על הנס, שכל יום אם הותירו הבאים וירוס תולעים, ובשביל קדושת השבת נשאר קיים. וזה רק בשבת, כי הותירו ויבאש. אבל אחר שבת, כיון שלא נתקלקל אחר יום הששי, אין עוד נסיון שאם יניחו אותו אחר שבת יתקלקל, כיון שבזה לא הותירו, ולא עברו פי המקום ברוך הוא, ואין הוראת שום נס בזה, לכן אין מניחין ג' לחמים, ודו"ק. ויעוין תוספתא פרק קמא דראש השנה לענין ראש השנה, מוכח דהנס היה דלא כלה העומר אם קדשוהו ביום שלושים ואחד, שביום שלושים

(כב) לחם משנה" ע"כ. ולכאורה טעם מצות לחם משנה הוא זכר להא דכתיב (שם) "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקֵטוּ לְחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאֶחָד."

אבל לאור המבואר לעיל בפסקא לב, יש טעם נפלא בזה, כדי שזכור את הנס שנעשה במן, שלא ירום תולעים ממה שהניחו לשבת, ונדע שגב מעלת השבת, שעבור ידיעה זו לא קצף עליהם ה' שהותירו כמבואר שם.

ועל פי זה יתיישב עוד תמיה גדולה, דהנה יש לתמוה, הא קיימא לן שביום טוב גם צריך להניח לחם משנה, כיון שלא ירד מן ביום טוב (רי"ף פסחים כה, ב מדפי הרי"ף, רמב"ם שבת ל, ט. שו"ע אור"ח תקכט, א), ולפי זה ביום טוב הבא לאחר השבת ירד בערב שבת שלושה לחמים, אם כן קשה מדוע אין אנו בוצעים על שלושה לחמים ביום טוב הסמוך לשבת.

אבל לאור המבואר אתי שפיר, שעיקר מצות בציעה על לחם משנה אינו מחמת שלקטו שני לחמים בערב שבת, אלא שנזכור, שכשהניחו במצות ה' לחם למחר לא ירום תולעים. וכשהניחו שלושה לחמים לשבת ויום טוב, כשראו שבשבת לא ירום תולעים, כבר ראו את הנס, ולא יהיה נס יותר בזה שלא ירום ביום השלישי, אלא רק בלחם המשנה היה גודל הנס, לכן מניחין רק שני לחמים ולא שלושה לחמים, בכונה גדולה, כדי להראות שבוצעים על לחם משנה, לזכור את הנס שלא ירום תולעים, ולא רק בסתם שלקטו לחם משנה בערב שבת.

ויש להביא ראיה מתוספתא, שעיקר לחם משנה הוא על הנס שלא ירום תולעים, ולא זכר לזה שלקטו שני לחמים, דהנה תניא בתוספתא בפרק קמא דראש השנה, וז"ל: "וכן אתה מוצא בעומר של מן, אם בא בזמנו, מיד הוא כלה, ואם לאו, מתעכב הוא לשלושה ימים" ע"כ, דפירושו הוא כך, דכיון שביום טוב לא היה יורד מן, אם כן בעשרים ותשעה באלול, שהוא ערב ראש השנה, כשבא בזמנו היו לוקטים במדבר שני לחמים, אחד לעשרים

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט- פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

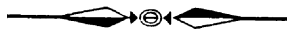
תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(טז, כז-כח) - (כז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעַם לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: (כח) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אֲנִי מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:

איזה איסור תורה עברו לפני מתן תורה בלקיטת המן, שנאמר על זה, "מאנתם לשמור מצוותי ותורתתי"

(שם, שם) עד אנה מאנתם, הנה⁶ בפרק רבי עקיבא בשבת (פז), (ב), סבר רב אחא בר יעקב, דעל הוצאה לא איפקוד, יעוין תוספות

אומרים בלשון רבים וכולל את החוטא גם כן, ואין מביישים אותו, וזה ביאור כונת חז"ל. ומיושב תמיהת המהרש"א כמבואר בפנים.

[לה]

⁶ [לה] על הפסוקים (טז, כז-כח) - (כז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעַם לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: (כח) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אֲנִי מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי. ע"כ. יש לדקדק, דהנה נחלקו בשבת (פז, ב) רבא ורב אחא בר יעקב, האם ישראל נסעו בשבת מרפידים למדבר סיני לקבל את התורה, דרבא סובר שלא נסעו בשבת, ורב אחא בר יעקב סובר שנסעו בשבת. ואמרו בש"ס, שהכל מודים שבמרה, שהיה לפני מתן תורה, ציוה ה' את ישראל על השבת, כדכתיב (שמות טו, כה), "שֶׁשׁ שָׁמַר לֹא חָק וּמִשְׁפָּט", אבל נחלקו האם נצטו על תחומין, רבא סובר שנצטוו, לכן סובר שלא נסעו בשבת מרפידים לסיני, ורב אחא בר יעקב סובר שלא נצטו על השבת, ונסעו בשבת מרפידים לסיני.

וכתבו התוס' בשבת (שם, ד"ה אתחומין) דאין כונת חז"ל על איסור תחומין, דאינם מהתורה לפי חכמים, אלא על איסור הוצאה, שכשנוסעים בשבת מוצאים מרשות לרשות, ונחלקו רבא ורב אחא בר יעקב, אם נצטו על הוצאה בשבת במרה.

והקשו התוס' (שם) דהנה בעירובין למדו מקרא דבמן (טז, כט) "וְיָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְּׂבָת עַל כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׂשִׁי לָחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי", שיש איסור הוצאה בשבת, ואין זה איסור מיוחד ללקיטת מן אלא איסור שבת כללי, ושם מוכיחים מנין לחז"ל לומר כן. מכל מקום מבואר בחז"ל, דהא דכתיב (טז, כז) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אֲנִי מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי", היינו איסור תורה כללי שאסור בכל שבת, ולא דוקא האיסור שעברו על ציוה ה' ללקוט מן בשבת, ואין זה

קמא פרק החובל (צב, א), ובפרק קמא דסנהדרין (יא, א) ואיבעית אימא ממש. ופירושו, משום דלא כתוב לאמר, ומשמע, שלמשה גם כן היה מדבר, ופשוט, ועיין חידושי אגדות (בבא קמא, שם, ד"ה כולכם)⁵.

[לה]

עד אנה מאנתם - ומשה ואהרן בכלל. עכ"ל. וכן בסנהדרין מבואר, שבכונה הכתוב כולל משה בכלל אתם מאנתם, דאמרו שם, שכדי לא לבייש את החוטא, אומרים בלשון רבים, והחוטא בכלל, ולמדוהו ממש שאמר לו ה' "עד אנה מאנתם". ופירש רש"י וז"ל "מאנתם - כולן בכלל, והרי כולן לא יצאו ללקוט, אלא מקצת, דכתיב (שמות טז) יצאו מן העם ללקוט וגו'". ומדאמרו בש"ס "ממשה", שמע מינא דמשה בכלל הלשון עד אנה מאנתם. והקשה המהרש"א בחידושי אגדות (בבא קמא, שם ד"ה כולכם), איך יתכן שמשה היה בכלל הלשון אתם מאנתם, שהרי הם דברי משה עצמו, שבכל התורה אמר ה' למשה, והוא אומר לכל ישראל, וגם כאן כתוב ויאמר ה' אל משה, עד אנה מאנתם כו', והכונה שיאמר לכל ישראל "עד אנה מאנתם", אבל משה בעצמו בודאי אינו בכלל זה. ומחמת קושיא זו מפרש המהרש"א, דאין הכונה שמשע בעצמו היה בכלל, אלא הצדיקים האחרים שלא לקטו הם בכלל, וכמו שפירש רש"י שרק מקצת לקטו, וכך פירש רש"י במקום אחר את כונת הש"ס. וזה כונת חז"ל בבא קמא ובסנהדרין.

אבל קשה על דבריו, דפשוט לשון הגמ' בבבא קמא משמע שכולל משה עמהם, וביותר מוכח כן בסנהדרין, שאמרו "ממשה", מוכח שמשע עמהם. וביותר קשה על פירוש רש"י, שמפרש שמשע עמהם.

ומבאר המשך חכמה, דאף על פי שהם דברי משה, מכל מקום היה לכתוב "לאמר", דהיינו, ויאמר ה' אל משה לאמר עד אנה כו', ומדלא כתיב "לאמר", שמע מינא דמשה בכלל. ומיושב תמיהת המהרש"א, דאף על פי שפשוט הכתוב הוא בודאי שמשע אינו בכלל, שאמר זאת לישראל, מכל מקום, מדלא כתיב "לאמר", שמע מינא דבא הכתוב לרמז לו, שהוא כמו שה' אמר על כולם ומשה בכלל, וזה כונת הש"ס, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

⁵ תמצית דבריו: הטעם שלא כתוב "לאמר", מבואר בגמ', שרצה ה' לכלול את משה עמהם, כביכול, כמו שאמרו חז"ל, שכרוב הגדל ליד קוף, גם הכרוב לוקה עמו, וכן כשרוצים להוכיח חוטא,

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט- פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[לו]

(טז, ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

מדוע מפרש הכתוב שחזרו בתשובה על שלקטו בשבת, ולא מפרש הכתוב שחזרו

בתשובה על שהותירו מן למחרת

(טז, ל) וישבתו העם ביום השביעי. הענין⁸, דתשובה על עשה

כדאיתא בשבת (עג, א) דמעמר הוא מלאכה דאורייתא, ואמרו (שם, ב) שהמקבץ מלח למקום אחד עובר משום מעמר.

ומכל מקום, כל זה אינו אלא לסוברים שיש איסור מעמר גם בדבר שאינו גידולי קרקע, אבל לסוברים שאין מעמר אלא בגידולי קרקע (עיין באגלי טל מלאכת מעמר, שאסף כעמיר גורנה את כל השיטות) אין לפרש כן, דמן לא היה גידולי קרקע, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

[אבל יש לעיין בזה, דהרי הם לא מצאו, ואיך עברו על איסור מעמר. ובשלמא אם נפרש דהאיסור הוא הוצאה, יש לומר דלקחו עמהם כלים ללקט המן, ועברו על הוצאת הכלים, אבל אם האיסור הוא מעמר, הרי היה רק מחשבת איסור ולא איסור ממש, ואין הקדוש ברוך מצרף מחשבה רעה למעשה אצל ישראל (קידושין לט, ב), וצריך עיון גדול].

[ודע שבנדפס איתא: "דהלכו לקבל המן". ואין ספק שהוא טעות סופר, ונחלף למ"ד בצד"י, וצריך להיות "לקבץ"].

⁷ תמצית דבריו: הא דכתיב שמאנו לשמור מצוותי ותורת, אפילו שהיה זה לפני מתן תורה, מכל מקום, לפני פרשה זו היו במרה, ושם נצטו על השבת. אלא שצריך ביאור מה איסור שבת יש בלקיטת מן. לרבא דסובר שבמרה נצטוו גם על הוצאה, היה כאן איסור הוצאה, ולרב אחא בר יעקב שלא נצטוו על הוצאה, האיסור שהיה כאן, הוא איסור מעמר, שקיבצו מן למקום אחד.

[לו]

⁸ [לן] על הפסוק (טז, ל) "וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", יש לדקדק, דהנה הא דכתבה תורה ששבתו ביום השביעי, הוא כדי לפרסם ששבו בתשובה, אם כן מדוע מדוע כשעברו על שהותירו את המן למחרת, וקצף עליהם משה (פסוק כ), לא כתוב שלמחרת לא הותירו, ושעשו תשובה.

(שם, ד"ה אתחומין), וקרא דאל יצא, נכתב לאחר מתן תורה (תוס', שם). בכל זאת, יכול להיות, דהמעשה היה בשבת הראשונה, וקרא דעד אנה מאנתם נאמר תיכף, משום דהלכו (לקבל) [לקבץ] המן, והיה עימור (שבת עג, ב), דהוי מלאכה גמורה (שבת עג, א), רק תלוי בפלוגתא (עיין אגלי טל מלאכת מעמר) אם יש עימור שלא בגידולי קרקע, ודו"ק⁷.

כמו איסור שלא להשאיר מן בכל יום וכדו', שהוא מצוה מיוחדת במן, אלא הוא איסור כללי שלקטו בשבת, ועברו על מה שכתוב בתורה.

ועל פי זה הקשו התוס', הרי פרשה זו של מן היתה לאחר מרה, ולפני מתן תורה, והנה מבואר בה שנצטו על הוצאה, ואיך סובר רב אחא בר יעקב שלא נצטו על הוצאה במרה, והרי הוא מבואר בכתוב בפרשת מן לאחר מרה, שאמר להם ה' על לקיטת מן בשבת שמאנו בתורה. ותירצו התוס' (שם) וז"ל "איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר, אחר שנעשה המשכן [כמון] שאמר הקדוש ברוך הוא להניח צנצנת לפני העדות, ומשום דשייכי למילי דמן כתיבינהו התם, ולמאן דאמר איפקוד אף על פי שבמרה נאמר כתיביה התם כדפרישית" עכ"ל.

תוכן דבריהם, דלפי רב אחא בר יעקב כתובים אלו (טז, כז-ל) – "כז) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעָם לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: (כח) וַיֹּאמְרוּ ה' אֵל מֹשֶׁה עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי: (כט) רְאוּ פִי ה' נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָחֶם יּוֹמִים שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: (ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", לא היה בשעה שנתן להם את המן, אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה, והיה זה לאחר מתן תורה שכבר נצטו על ההוצאה, וכתבה תורה כתובים הללו בפרשת מן, כי היא שייכת למן, כמו שמירת מן לפני העדות, שבודאי נאמרה לאחר הקמת המשכן, דלפני כן לא היה עדות, אבל לרבא כתובים אלו באמת היו בזמן ההוא לפני תורה, כי כבר נצטו גם על ההוצאה במרה. זה שיטת התוס'. והוא דחוק מאוד לומר שכל פרשה זו לא נכתבה במקומה, ואינו דומה להא דכתיב (טז, לר) "וַיִּנְיַחֲהוּ אֱהָרֹן לְפָנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתָּ", דזה היה אחר הקמת המשכן, דבאמת ציווי ה' לשמור לדורות היה מיד, ומיד הניח ה' למשמרת, ולאחר הקמת המשכן הניח אהרן לפני העדות, וכל הפרשה נכתבה במקומה, אבל לומר שכל פרשה זו אינה במקומה הוא דחוק מאוד.

לפיכך מפרש המשך חכמה, דהכל מודים שפרשה זו נכתבה לפני מתן תורה, והאיסור שלקטו את המן בשבת, לפי רב אחא בר יעקב אינו איסור הוצאה אלא איסור מעמר, שכל המקבץ אוכלים למקום אחד עובר משום מעמר,

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט- פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדוע כתוב "בהוציא אתכם מארץ מצרים", כבר כתוב ש"האכלתי אתכם במדבר", והיה זה כשיצאו ממצרים

(טז, לב) למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם כו' בהוציא אתכם מארץ מצרים. הענין¹⁰, כי האדם אל יחשוב כי אימת יושג בפרט, ותהא פרנסתו דרך נסיי, כשכבר הוא דבוק בדרכי ה' ומנהיג עצמו בדרך בלתי טבעי, רק אז ישליך על ה' יהבו, אבל כל זמן שלא בא לזה, יחוש לנפשו, לכן אמר, בוא וראה אימתי האכיל את המן לישראל, האם לאחר קבלת התורה וקיומה, הלא תיכף בהוציא אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן. לכן, כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי השם יתברך ותורתו, בל ידאג מאין יבוא עזרי, כי אף לא הקשיח עדיין מלבבו כל דרכי העולם, ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להיודע תעלומה כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצנו ה' ולא יעזבו ויזמין

¹⁰ [לז] על הפסוק (שמות טז, לב) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר מן מננו למשפחת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים" יש לדקדק, מדוע מאריך הכתוב לפרט "בהוציא אתכם מארץ מצרים", הא כבר כתוב "האכלתי אתכם במדבר", והוא, כשיצאו ממצרים.

ומבאר המשך חכמה, דאם היה כתוב רק "במדבר", היה משמע בזכות קבלת התורה וקיומה זכו למן, כיון שהוא מדה כנגד מדה, שכאשר האדם נוהג עם ה' שלא בדרך הטבע, נוהג עמו ה' שלא כדרך הטבע, דהיינו כאשר האדם דבק בה' ומנהיג את עצמו בדרגות בלתי טבעיות, אז זוכה שה' מפרסנו והוא מושגח בהשגחה שלא כדרך הטבע, כיון שכל הפרנסה של האדם היא שלא כדרך הטבע, ורק אז יכול להשליך על ה' יהבו, אבל כל זמן שלא זכה לזה יחוש לנפשו על פרנסתו. לכן דקדקה התורה לכתוב שה' האכיל את ישראל את המן כשיצאו ממצרים, שעוד לא קבלו את התורה, ולא זכו להיות שלא כדרך הטבע, גם כן זכו למן.

אבל מכל מקום צריך לדעת, שכדי שיושגח האדם בהשגחה פרטית על פרנסה צריך להיות לפחות בבחינה שהיו ישראל כשיצאו ממצרים, שנרב לבם לקבל עול מלכות שמים ותורתו, "לכן, כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי השם יתברך ותורתו, בל ידאג מאין יבוא עזרי, כי אף לא הקשיח עדיין מלבבו כל דרכי העולם, ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להיודע תעלומה כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצנו ה' ולא יעזבו ויזמין פרנסתו מקודש".

שעבר בשב ואל תעשה, מועיל תיכף ששב, נתכפר לו (שבועות יב, ב), לא כן העובר על לא תעשה שעבר בקום ועשה, צריך תשובה מעולה, וכמו שאמרו (יומא פו, א) היכי דמי תשובה כו' מחווי רב יהודה באותו פרק באותו מקום באותה אשה, לכן כשהותירו ממנו עד בוקר, זהו עבירה בשב ואל תעשה, היה מועיל תשובתם מיד, אבל כשעברו בקום עשה, שיצאו ללקוט, לא נתקבלה תשובתם עד שבא יום השבת ושבתו ביום השביעי. ודו"ק?

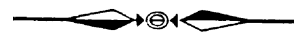
[לז]

(טז, לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר מןנו למשפחת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

ומבאר המשך חכמה, דיש הבדל בין העובר על עשה, או העובר על לא תעשה. דאם אינו מקיים עשה, תניא בשבועות (יב, ב) "עבר על מצות עשה ועשה תשובה, לא זו משם עד שמוחלין לו". ע"כ, כיון שהעבירה אינה חמורה, שלא עשה מעשה עבירה, אלא שב ולא עשה העשה. אבל העובר על לא תעשה, אמרו ביומא (פו, ב) "היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחווי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. ע"כ.

לפי זה הכל מבואר, דכשעברו על העשה ולא אכלו את כל המן, אלא הותירו, שהוא בשב אל תעשה, מיד שחזרו בתשובה נתקבלה תשובתם, לכן אין צורך לפרש שחזרו בתשובה, אבל כשעברו על לא תעשה ולקטו בשבת, היה צריך שישבתו שוב בשבת לאחר מכן, כדי שתתקבל תשובתם, לכן כתיב וישבתו ביום השביעי, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

⁹ תמצית דבריו: הטעם שמפורש שחזרו בתשובה ושבתו ביום השביעי הבא, ולא מפורש שחזרו בתשובה על שהותירו, כיון שזה שהותירו, הוא עבירה על עשה, בשב ואל תעשה, ומתכפר לו מיד ששב. אבל העובר על לא תעשה, צריך שיבוא לידו אותו עון ולא יעשה, רק אז תתקבל תשובתו.

[לז]

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט-פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרנסתו מקודש¹¹.

למשמרת (פסוק לב), ולא כתיב שיהיה לפני ה', רק דבכריותות (ה, ב) והוריות (יב, א) יליף משמרת משמרת, דגבי מטה אהרן שם בפרשת קרח כתיב (במדבר יז, כה) שה' צוה אותו למשמרת לפני העדות, ואולי הוי יליף משה מהך גזירה שוה, ומה שלא אמר השם כאן (פסוק לב) לפני העדות, משום שלא נעשה עדיין הארון, ולכן אמר משה אל אהרן קח צנצנת כו' והנח אותנו לפני ה' למשמרת כו' כאשר צוה ה' אל משה, פירוש כמו שצוה במטה אהרן אל משה, שמשה יניח אותנו לפני העדות בעצמו, כן כאן יניח אהרן לפני העדות צנצנת המן. ומה דאמר אל משה, היינו כהציווי שהיה למשה בעצמו, שיעשה בעצמו, היינו מטה אהרן, וזה נאות יותר לפי מה דאיתא במסורה, כל צוויים באת, לבד מן אחד, כאשר צוה ה' אל משה, היינו להוראה הנראה לעיל שכתבתי, שמשה בעצמו נצטווה לעשות. ועיין רש"י כי תשא (שמות לב, כז) כה

עוד פירוש מבאר המשך חכמה, דבאמת ה' לא ציוה רק שיהיה למשמרת, כדכתיב בפסוק לב "זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר מננו למשמרת לדתיתכם", ומה שלא אמר השם כאן (פסוק לב) לפני העדות, משום שלא נעשה עדיין הארון. וזה שציוה משה את אהרן להניח את הצנצנת "לפני ה'" הוא על פי מה שאמרו בכריתות (ה, ב) ובהוריות (יב, א) שלמדו גזרה שוה משמרת משמרת להניח את המן בארון העדות, מדכתיב באהרן הכהן (במדבר יז, כה) "ויאמר ה' אל משה קח את מטה אהרן לפני העדות למשמרת", כשם שבמטה אהרן ציוה להניח לפני העדות, הוא הדין בצנצנת המן. וזה פירוש הכתוב, שזה שציוה משה לאהרן להניח לפני ה', הוא "כאשר ציוה ה' אל משה", היינו כמו שציוה ה' למשה שיניח הוא בעצמו את המטה של אהרן לפני העדות, כך ציוה כאן משה את אהרן שיניח לפני ה'. וזה פירוש נכון על פי מה שכתוב במסורה, שבכל התורה בכל ציוויים כתוב "ציוה את משה" ורק כאן פעם אחת כתוב "כאשר ציוה אל משה", דהכונה, שכאשר ציוה ה' אל משה, להניח המטה לפני העדות, כך ציוה משה לאהרן.

ומצאנו דומגא לזה שכתוב שציוה ה', ובאמת לא ציוה ה' כאן, אלא שלמד משה ממקום אחר. דכתיב בפרשת כי תשא (שמות לב, כז) "ויאמר להם פה אמר ה' אלי ישראלי שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה וחרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו", ופירוש רש"י על פי המכילתא, דלא ציוה ה' כאן, אלא שלמד זאת משה רבינו ע"ה מדכתיב (שמות כב, יט) זוכח לאלוהים יחרם.

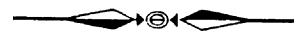
[לח]

(שמות טז, לג-לד) ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדתיתכם: פאשר צוה ה' אל משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת:

מדוע כתוב "כאשר צוה ה' אל משה", וכבר כתוב לעיל "זה הדבר אשר צוה ה'"

(טז, לג-לד) והנח אותו לפני ה' וכו' כאשר צוה ה' אל משה, ויניחהו אהרן וכו'. הקושי מבואר¹², ויתכן שמרמז, שכל זמן שיהיה משה יהי המן, כי מן ירד בזכות משה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בתענית (ט, א), וזהו שצוה ה' אל משה, שלמשה ירד המן. או יתכן שבדברי ה' לא נאמר רק שיהיו

¹¹ תמצית דבריו: הטעם שדקדקה תורה לכתוב שאכלו את המן כשיצאו ממצרים, להורות, שגם לפני שקבלו את התורה זכו להשגחה ניסית לפרנסה, ולהורות לנו, שמי שמקבל עליו עול תורה, ויודע תעלומות יודע שכונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצנו ה' ולא יעזנו, ויזמין פרנסתו מקודש.

[לח]

¹² [לח] על הפסוקים (שמות טז, לב-לד) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר מננו למשמרת לדתיתכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדתיתכם: פאשר צוה ה' אל משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת", יש לדקדק, מדוע חוזר הכתוב ואומר בפסוק לד "כאשר ציוה ה' את משה", הא לעיל מיניה כתיב בפסוק לב "זה הדבר אשר ציוה ה' כו'", אם כן מהו שחוזר שוב על זה. ועוד, שהוא באמצע הענין, ואין לו ביאור כלל למה שכתוב ויאמר משה אל אהרן כו'.

ומבאר המשך חכמה על פי המבואר בתענית (ט, א) שהמן ירד בזכות משה, וזה בא הכתוב לומר, שיהיה המן למשמרת לדורתכם, שתדעו שירד מן כל זמן שמהש היה חי, כאשר ציוה ה' שירד מן למשה, שבשבילו ירד מן, ובזכותו כל ישראל היה להם מן, וכשימות משה רבינו לא ירד מן.

משך חכמה

פרשת בשלח- שירה פסקא לב-לט-פרשת המן

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסט טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרק כט) שהנס לא יתמיד, שאם יתמיד אין זה נסיי אלא שב לטבעי, שהטבע הוא גם כן נסים רצופים כידוע, רק שלהראות שדוד הטבע, אם כן אם יתמיד בטלה הוראתו, רק שלמן הוצרכו ישראל ארבעים שנה. ולכן, שלא יאמר אחד, שהורדת המן הוא ענין טבעי שנתחדש וישאר קיים בטבע, לכן הניח בתחילה הצנצנת, להראות להם שתיכף במות משה יבואו לארץ ישראל יבטל המן, שאינו יורד רק לשעתו צריכים לו, והבן¹⁵.

גם שינוי טבע, אם יתמיד יטעה את האנשים שהוא טבעי ואינו נס, וכיון ששינוי הטבע בא להראות שדוד היינו שינוי הטבע, ולהראות שה' שולט בטבע, אם יעשה ה' ששינוי זה יתמיד, כבר בטל הוראתו, כי יחשבו שהוא טבע, לכן לא יעשה ה' ששינוי טבע יהיה תמיד. אבל נס של המן, לא היה יכול להתבטל, כיון שהיו ישראל צריכים למן ארבעים שנה במדבר. והנה ציוה ה' יתברך לשמור את המן, כדי שנדע שזה הלחם שהאכיל אותנו ארבעים שנה במדבר. אבל משה ואהרן רצו שדוד המדבר ידע שזהו נס, לכן, אם היה מניח את המן בסוף ארבעים שנה, יחשבו ישראל במדבר שהמן אינו נס, אלא הוא טבע העולם שיוורד מן כשם שיוורד מטר, ויאמרו, שנעשה חידוש בעולם שהתחיל לרדת בטבע העולם מן גם כן, ולא יבחינו ישראל ארבעים שנה בנס המן, לכן הניח את צנצנת המן מיד כשהוקם המשכן בשנה השניה, ואמר להם שציוה ה' לשמור את המן כיון שיפסק כשימות משה, ויהיה צנצנת המן לזכרון לישראל שהמן אינו טבעי אלא נס, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁵ תמצית דבריו: הטעם שהניח אהרן את צנצנת המן בשנה השניה ולא בסוף ארבעים שנה - אף על פי שציוה ה' להניח את המן למשמרת, שידעו שזהו הלחם שהאכיל את ישראל, ולזה לא היה צריך להניח אלא בסוף ארבעים שנה שכבר לא יורד מן - הטעם בזה, כי נס מתמיד אינו ניכר הנס, כי גם הטבע נס הוא, וכיון שהוא נמשך, בטל הנס ממנו, וחשש משה ואהרן שישראל במדבר יאמרו שירידת מן מן השמים אינו נס, אלא הוא דבר טבעי חדש שהתחדש בבריאה שיוורד מן, כשם שיוורד מטר מן השמים. לכן הניח צנצנת מן מיד בשנה השניה, שידעו, שכשימות משה ויבואו לארץ ישראל, יתבטל המן, ועל ידי זה יכירו שירידת מן נס הוא, ולא טבע.

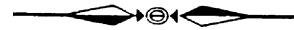
אמר ה' שימו איש חרבו על ירכו. עיין שם דוגמתו, ודו"ק¹³.

[לט - המשך]

מדוע הניח אהרן את צנצנת המן מיד כשהוקם המשכן, ולא בסוף ארבעים שנה וראה¹⁴ במכילתא (מסכתא דויסע, פרשה ה) שאהרן הניח הצנצנת המן תיכף כשהוקם המשכן בשנה השניה, ולא בשנת הארבעים, והוא על פי דברי הרמב"ם (מורה הנבוכים, חלק ב,

¹³ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "כאשר ציוה ה' אל משה", אף על פי שכבר כתוב לעיל "זה הדבר אשר צוה ה'", יש לפרש: א. ללמד שצוה ה' שהמן ירד למשה בשביל משה, ורק כל זמן שיהיה משה יהיה מן. ב. ה' לא ציוה כאן להניח לפני ה', כי עוד לא היה עדות, אבל משה למד זאת בגזרה שוה "למשמרת" למשמרת" ממה שציוה ה' אל משה להניח את מטה אהרן לפני ה'.

[לט]

¹⁴ [לט - המשך] והנה איתא במכילתא (בשלח, מסכתא דויסע, פרשה ה) וז"ל "אם אומר אני זה הדבר אשר צוה ה' וגו', יכול לומר לא הניחו אהרן אלא בשנת הארבעים, תלמוד לומר, ויניחנהו אהרן לפני העדות, אימתי נעשה הארון בשנה שניה, כך לא הניחו אהרן אלא בשנה שניה" ע"כ. הנה מפורש במכילתא, שהניח אהרן את צנצנת המן למשמרת מיד בשנה השניה. והוא צריך טעם, הרי כתוב (טז, לב) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵאֵל הַעֶמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֲתֶכֶם בְּמִדְבַר בְּהוֹצִיאִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", מבואר שסיבת הנחת הצנצנת היא שנזכור שה' האכיל אותנו במדבר ארבעים שנה מן המן, אם כן כל ארבעים שנה שאכלו מהמן לא היה צריך להניח צנצנת המן למשמרת, אלא בסוף ארבעים שנה לפני שפוסק המן, כדי שהדור הבא ידע שה' האכיל את אבותם מן ארבעים שנה במדבר, ומדוע הניח אהרן את צנצנת המן מיד בשנה השניה.

ומבאר המשך חכמה על פי המבואר ברמב"ם (מורה הנבוכים, חלק ב, פרק כט) שהנס לא יתמיד, שאם יתמיד בנס, יהי טבעי, ואז כבר לא יהיה נס, כי גם הטבע הוא נס, אלא כיון שהוא טבעי אינו ניכר לבני אדם הנס שבו, לכן